

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА
ШЕВЧЕНКА

Кафедра етики, естетики та культурології

Кваліфікаційна робота за спеціальністю 034 культурологія
на здобуття освітнього ступеня бакалавра культурології
**СВЯТО ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНЕ ЯВИЩЕ. ТРАНСФОРМАЦІЯ
СВЯТ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ**

Студент-виконавець:

Шевченко Наталя Анатоліївна

IV курс

Спеціальність 034 «культурологія»

ОПП «Культурологія»

Науковий керівник:

Доктор філософських наук, доцент

Стоян Світлана Петрівна

Допущено до захисту:

Зав. кафедри _____

КИЇВ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ ...	5
1.1 Свято в контексті культури:	5
1.2 Категоріально-понятійний апарат дослідження	9
1.3 Аналіз філософсько-культурологічних досліджень феномену свята.....	14
РОЗДІЛ II. СВЯТО ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНЕ ЯВИЩЕ.....	18
2.1. Види та історична специфіка свят в європейській культурі.....	18
2.2. Трансформація феномену свята в сучасній культурі.....	21
РОЗДІЛ III. ОСОБЛИВОСТІ ДАВНІХ СВЯТКУВАНЬ ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ СВЯТ В УКРАЇНСЬКОМУ СОЦІО-КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ.....	26
3.1 Специфіка проведення різдвяних свят в Україні. Аналіз художнього фільму «Памфір» (2022 р.).....	26
3.2 Культурні особливості організації зелених свят. Фестиваль «KUPALA».....	30
3.3 Культура ярмарок. Львівський різдвяний ярмарок.....	35
ВИСНОВКИ.....	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	41
ДОДАТКИ.....	46

ВСТУП

Актуальність роботи: одним із пріоритетів сучасного демократичного суспільства є збереження духовності й культурно-обрядової спадщини минулого, до яких і входять обряди святкування. Важливою складовою культури є феномен «свято».

Культура – це спосіб відчувати зв'язок між поколіннями, отримувати духовну підтримку, в свою чергу свята виконують виховну, інформативну, регуляторну та консолідуючу функції.

«Свято» ще з давніх часів було в житті суспільства. Багатьох дослідників цікавив феномен свята і цікавить сьогодні. Однією з проблем сучасної науки є визначення соціокультурної специфіки такого феномену як свято. Утворення міст, як агломераційних центрів, осередків торгівлі та промисловості, центрів установ освіти та культури, сприяло формуванню менталітету місцевого населення, особливостей міського побуду, а також – особливостей святкової культури, які досить часто вступали в протиріччя з традиційними сільськими святкуваннями.

Вивчення свята як явища культури – це обов'язок кожної окремої етнографічної групи, адже розуміння особливостей святкування свого народу впливає на розвиток сьогодення, на виникнення нових елементів проведення загально масового дійства. Дослідження є актуальним для з'ясування витоків і підґрунтя традицій святкування українського народу, коренів його духовної культури.

Сучасна соціокультурна ситуація характеризується зміною ролі свята в житті людини і суспільства. Теоретики протиставляють сучасну культуру святкування культурам проведення святкування попередніх епох, називаючи останні традиційними, підкреслюючи тим самим, що сучасна культура якось інакше артикульована по відношенню до специфіки гуляння.

Об'єкт дослідження: свято як соціокультурний феномен.

Предмет дослідження: трансформація свят в контексті сучасної української культури.

Мета роботи: на основі аналізу сучасних наукових досліджень феномену свята визначити особливості свят та виокремити збережені елементи святкування в сучасній українській культурі. Визначити особливості феномену свята у порівнянні з явищем буденності.

Завдання дослідження:

- проаналізувати сутність поняття «свято»;
- з'ясувати витоки та сутність свят;
- дослідити функціональне значення елементів святкування: танців, пісень, обрядів, страв тощо.
- висвітлити використання елементів святкування свят в українській культурі (в фестивальній діяльності, літературі та в художніх фільмах).

Методологічну базу дослідження склали загальнонаукові методи, також було використано метод історичного аналізу і синтезу, компаративістський метод та метод порівняння.

Джерельна база наукової роботи складається з праць А.Брюкнера, В. Скуратівського, О. Бойко, Т. Гаєвської та О. Поправко, в яких розглядалися такі поняття, як «свято», «феномен свята» та «святковість».

Також важливим теоретичним доробком для кваліфікаційної роботи стали праці Л. Бабушки, в тому числі «Фестивація культуротворчості як глобалізаційний та альтерглобалізаційний проекти».

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ.

1.1 Свято в контексті культури: визначення основних понять

Важливою складовою культури є феномен «свято». Культура – це спосіб відчувати зв'язок між поколіннями, отримувати духовну підтримку. В свою чергу свята виконують виховну, інформативну, регуляторну та консолідуючу функції.

Свято ще з давніх часів було в житті суспільства. Багатьох дослідників цікавив феномен свята і цікавить сьогодні. Однією з проблем сучасної науки є визначення соціокультурної специфіки такого феномену як свято. Свято – це вияв свободи, й самому поняттю важко дати чіткі узагальнення та системну класифікацію в науковому контексті, адже саме системність є головною ознакою науковості.

Дослідниця Т. Гаєвська пише, що в сьогоднішньому розумінні свято: «...це нескінченний процес споживання, а сучасна святкова культура має абсолютно інший контекст. У попередні часи, коли культура, незалежно від історичної або регіональної складової, сакралізувала фундаментальні цінності, а свято виступало одним із основних засобів сакралізації, традиційне свято «вбудувалося» у виробничий життєвий і календарний цикл» [8].

Свято – це протилежність повсякденності, а отже вихідний день, коли людина відновлює свої сили і отримує позитивні емоції для подальшої функціональної роботи.

Всі свята поділяються на релігійні та державні, а також за категоріями на: фестивалі, спортивні, сімейні, екологічні, міжнародні, професійні, медійні, дитячі, комерційні, незвичні тощо.

Різноманітність форм святкової культури ускладнюється проблемою, яка стосується методологічного дослідження феномену «свято», а отже й до сьогодні не існує одностайної позиції, але існує перспектива аналізувати

набутий досвід у різних сферах людської діяльності, що є ґрунтом множинності різних підходів для аналізу фестивальної культури сьогодення.

Також, майже не реалізованим проектом, залишається створення системи свята, адже саме свято досить часто є площадкою або територією для прояву свободи. Доречною є думка дослідниці святкової культури У. Мараєвої, яка пише наступне: «.. ані в 20-ті роки ХХ століття, ані наступний період не було створено повною мірою обґрунтованої методології наукового вивчення свята» [20, с. 4].

Поняття «свято», як в українській, так і в інших мовах, входить до повсякденного словника та вживається досить часто. Наприклад, звертаючись до французького еквіваленту даного терміну – поняття «fete» входить до тисячі одних з найбільш часто вживаних французьких слів в побуті. З латини слово «fiesta», скорочено від «festa dies», має декілька тлумачень: по-перше, сакральний день, який часто присвячений релігійним церемоніям, які є характерними саме для того дня; по-друге, має значення публічних розваг, які запроваджуються з якогось надзвичайного приводу, які ніяк не відносяться до релігійних церемоній, до прикладу загальновідомі національні свята; також поняття «fiesta» може характеризувати надзвичайне щастя, задоволення від побаченого та всі життєві радощі, які нас оточують [4].

Високу позицію в рейтингах найбільш використовуваних слів займає слово «fiesta» (свято) в іспанській мові. В польській мові пропонується слово «swieto», яке тлумачиться: «день, звичайно вільне від роботи, що урочисто відмічається внаслідок культових або державних міркувань» [37], в свою чергу словник Лінде пропонує наступне тлумачення: «свято як день, який урочисто відмічається, святкується, особливо в пам'ять якого- небудь святого» [37].

Походження слова «swieto» – свято А. Брюкнер в польській мові пояснює наступним чином: «святий, святковий, пустий, порожній. В

язичницьких іменах таких як: Святополк, Святославові, Святівіт - верховне божество міста Аркона на острові Рюген в XII ст., які були найбільш популярними в ті часи, означали «міць» та «силу» [37].

Значна кількість свят, які пов'язані з давніми традиціями, мають власні назви. Це безпосередньо відноситься до релігійних свят, таких як: християнське свято Великдень, турецьке - Байрам або єврейський день очищення – Йом Кіпур, День Спокути або Судний День. Завдяки широкій поширеності свята, досить популярні і загальноприйняті, інші назви, вказуючи на місцеві свята, що відмічаються невеликими групами або забуті свята, відомі тільки фахівцям, назви які фігурують в словниках субдіалектів і прислівників. Прикладом такої назви в польській мові може слугувати визначення «wyrzeczysko», яке означає: «локальне, місцеве, сільське свято, встановлене в пам'ять якої-небудь біди, пожежі, нещастя, з тим, щоб відвернути від себе божий гнів...» [37].

Існує низка трактувань поняття «свято», узагальнена характеристика має два підходи до визначення феномену «свято», за С. Жирмунтським:

- свято – тимчасовий відрізок, який виділяє, маркує найбільш важливі події в житті держави, народу або соціальної групи.
- з іншого боку – свято розглядається як сакральна (містична) позиція особливого часу, протягом якого виокремлюються межі між світом живих і світом мертвих, між часом історичним та часом міфічним [4].

В українській мові також важливо розрізнити тісно пов'язані поняття «свято» та «дозвілля», які акцентують увагу на тому, що в конкретні дні варто залишити рутину. Дозвіллям є «вільним від праці часом; часом відпочинку»; рідше вживається, як «широке, просторе місце; вільний простір; привілля» [10].

Важливо, що свято сьогодні не зникає, воно перероджується у бік тотальності, перетворюється на «вічне свято» із набутою технологічністю, влучно пише Л. Бабушка, свято проходить через стадії «переродження» або «виродження», «трансгресії», демонструючи сьогодні нові форми для

процесу святкування, які можна віднести до «незвичних свят» (наприклад, «День білого лотоса» 8 травня 2022 року, День «Велосипедом на роботу» в США третя п'ятниця травня 2022 року, «День музичних магазинів» 20 квітня 2021 року тощо), також створюються дедалі більше «Event», «Fest» тощо, які досить часто не збігаються із звичними нам моделями святкування [4, с. 21].

В своїй праці З. Бауман зазначає, як «дарувальниками ідентичностей», трансформуючи як культурне різноманіття глобалізаційного простору [5].

Таким чином відбувається процес зміщення або заміщення свята на «фестивацію», що витісняє до площини повсякденності, до «вічного свята», підтвердженням сьогодні є існування «Event» та «Fest» проєктів, які, здебільшого, через культурну апропріацію як присвоєння та переприсвоєння, постають далеко не завжди ціннісними імпрезами як культури, так і мистецтва, формуючи її аксіологічний простір глобалізаційного та альтерглобалізаційного зразків [5, с.221].

Історичні підстави свята, як унікального феномена культури, сягають найдавніших епох. Свято має різноманітні соціальні функції, найважливіші-формування світогляду, спільності, естетичних переваг та моральних орієнтирів. Свято – це одна з найважливіших та найпоширеніших форм трансляції, зберігання та передачі соціально значущого досвіду. Свято, будучи «формою естетичної та художньої діяльності, включеної безпосередньо в тканину соціокультурної реальності» відбиває картину світу та модель соціуму, в якому він існує [33].

Важливо розглядати свято як аспект соціальної поведінки; свято як «розрив» у повсякденності, що формують певну систему культурних кодів та символів розглядалися у феноменологічній соціології знання П. Бергера, Г. Блумера, Ф. Броделя, К. Гірца, І. Гоффмана, Т. Лукмана, Дж. Міда, А. Шюца [4, с. 33-42].

1.2 Категоріально-понятійний апарат дослідження

Культура – це міцний зв'язок між поколіннями. Ще з давніх часів свято було в житті людей, але цікавість дослідників до феномену свята не згасає і зараз. Феномен свята є важливою складовою культури, а його вивчення – наш обов'язок.

Аналізуючи зарубіжні та вітчизняні дослідження, які розглядали феномен свята, зазначу, що основний акцент на категоріям свята: звичаї, традиції, обряди, сакральність ворожіння тощо, які зараз є яскравими елементами святкування. Використання звичаїв, традицій та обрядів сучасних святкуваннях – це зв'язок з минулим.

Традиції є однією з найважливіших ознак етносу. Дослідженням поняття «традиції» займалися багато науковців, зокрема, У. Мараєва, Я. Кучін, В. Жайворонок, Ю. Яковлева та інші.

В Українській малій енциклопедії термін «традиція» – наслідувальний від попередніх поколінь давній звичай, давне вірування, давні норми поведіння, все те, що в житті нації безперервно повторюється з покоління в покоління, як її характерна прикмета; в кожній нації є свої добрі і лихі традиції [22].

Традиція (від латинської «tader» – передавати) – набір уявлень, звичаїв, передаються від покоління до покоління й котрі виступають певним регулятором суспільних стосунків [11].

У праці «Феномен народної обрядовості як складова етнічної культури українців у теорії модернізації» У. Мараєва дає визначення поняття: «традиція – це спосіб буття і відтворення певних елементів соціальної і культурної спадщини, які є стійкими до поколінь та епох» [20]. Поняття «традиції» для кожного є відомим загальноприйнятим визначенням.

Дослідниця У. Мараєва зазначає, що народні звичаї і традиції виникають саме з потреб людського життя в процесі виробничої діяльності людей.

В традиціях і звичаях віддзеркалюється національний образ етносу, його носія, це традиції, звичаї, побут та культура народу. Вивчення традицій використовується у вихованні підростаючого покоління.

Поняття «традиція» і «сучасність», які часто використовуються як дихотомічна пара, не виключають один одного, оскільки традиція передбачає не тільки наслідування, але й новаторство.

Будь-яке сучасне суспільство є поєднанням давніх традицій і сучасних елементів, а «традиційні» культури не є абсолютно статичними, вони розвиваються, виходячи з власних внутрішніх закономірностей. Тому функціональна потреба суспільства трансформується в часі і просторі народної культури в традицію та обряд [20].

Під терміном «традиції» ми також можемо розуміти культурний спадок. У суспільстві постійно відбувається контрверсія: з одного боку люди дотримуються давніх традицій та вірують в них, а з іншого – ми можемо спостерігати за утворенням нових традицій, що відображають певну взаємодію досвіду та поглядів сьогодення і вже наступні покоління будуть переймати і їх. Але попередні давні традиції не зникають, відбувається органічний зв'язок, деякі давні традиції наповнюються додатковим змістом, збагачуються за формою [17].

Обряд – це сукупність установлених звичаєм дій, пов'язаних із побутовими традиціями. Старовинні обряди пов'язані з релігійним світоглядом і культом навколо первісної людини; язичницькі обряди жертвоприношення трансформувалися в звичаї принесення до церкви прихожанами різних дарів, наприклад, пасок та крашанок, рушників, полотен, хусток, солодощів тощо; пожертвою богам здавна служили «бенкети», наприклад, княжі застілля із скоморохами за часів Володимира Великого [12].

Звичаї, що часто повторюються, трансформуються в обряди, багато з них породжено давніми віруваннями, тому в обрядах присутній магичний (ритуальний) елемент (наприклад, обряд ставити горнятко води на вікні чи

на столі, коли в хаті небіжчик, походить із віри, що душа, вийшовши з тіла, буде обмиватися в цій воді); в обряди перейшли також деякі закляття (наприклад, обряд «топтання рясту (сон-трави)», зустрічі перших птахів тощо) [12].

Обряди є соціально-культурним феноменом, що формує комплекс символічних дій, які спрямовані на усвідомлення й упорядкування поведінки людей у повсякденному побуті, громадському житті, життєдіяльності суспільства та його органів. Сучасний соціально-культурний феномен в Україні характеризується процесами удосконалення, орієнтованими на збереження і розвиток національної культури. Знання свого родоводу, історичних та культурних надбань предків необхідні не лише для піднесення національної гідності, а й для використання кращих традицій у культурній практиці сьогодення [13].

Обряди – це соціально-культурний феномен, що представлений комплексом символічних дій, спрямованих на усвідомлення та упорядкування поведінки людей у повсякденному житті та громадському житті, життєдіяльності суспільства та його органів. Обряди є складовою частиною традиційно-побутової та суспільно-національної культури народу й містять у собі елементи музичного, пісенного та хореографічного, драматичного, декоративного та інших мистецтв. Для кожного народу, нації та соціальної групи важливо слідувати своїм звичаям, які були сформовані протягом багатьох попередніх століть. Звичаї не відокремлюються від життя народу, вони є втіленням світосприйняття та стосунків між людьми. Звичаї – це втілення традицій [13].

Дослідниця Юлія Яковлєва зазначає, що звичаї впливають на духовну культуру народу, в свою чергу це впливає на процес формування народної творчості. Саме тому народна творчість нерозривно пов'язана із звичаями етносу [32].

Через звичаї ми можемо досліджувати історичне минуле окремого народу. Звичаї є тими елементами, що об'єднують окремих людей в один

народ, націю. Звичаї виробилися протягом всього життя і розвитку кожного народу. В багатьох народів світу існує повір'я, що той, хто забуває звичаї своїх батьків, буде покарений людьми та Богом: «...та людина буде блукати по світу, як блудний син, і ніде не зможе знайти собі притулку та свого кутка, бо він загублений та забутий своїм народом» [7].

Поет Тарас Шевченко, звертаючись до України, питає:

«Чи ти рано до схід-сонця
 Богу не молилась?
 Чи ти діточок непевних
 Звичаю не вчила?» [34]

Українці як давня нація мають свою духовну культуру. Люди, що населяли сучасну територію України, формували культурну базу ще задовго до християнського періоду на території України. Разом із християнством з Візантії вони переймали і елементи візантійської культури. Синтез двох культур, Русі і Візантії, було поєднанням провідних культурних течій того періоду. Давні традиції часто зустрічаються в сучасних українських звичаях, наприклад, кутя на Різдво, писанка та свячена паска на Великдень, клечання на Святу Трійцю [10].

Традиції на свято Івана Купала досить різноманітні, під час ведіння хороводів люди просять щастя на майбутній рік, на Катерини закликають долю, а на Андрія дівчата їдять калети (великий корж із білого борошна) та ворожуть, чи вийдуть заміж цього року. Навесні діти співають: «А ми просо сіяли, сіяли, Ой, дід-Ладо, сіяли, сіяли...» [24, с.281]. Подібне співають дівчата та водять хороводи: «Ой, дід, дід і Ладо...» [24, с.281].

Зазначені вище приклади є свідченнями української дохристиянської культури. Кутя – це символ гарного урожаю, писанка – це символ народження сонця. Зеленим гіллям та цілющими травами давні слов'яни прикрашали оселі, тим самим охороняли своє житло від нечистих духів, що прокидаються разом із воскресінням природи – від русалок, перелесників та мавок [31].

Свято Івана Купала є прикладом типового дохристиянського свята з староукраїнськими атрибутами. Ладо – це негативний бог кохання і плодючості. Період сучасного святкування Різдва Христового раніше до християнства припадав на свято зимового повороту сонця. Під час цього свята люди ворожили на майбутній рік, тому в сучасних різдвяних звичаях є низка дохристиянських елементів, що мали на меті «накликати гарний врожай у наступному році, багатство і добробут, щасливі лови для мисливця, весілля для дівчини та щасливу подорож для парубка». Заспокоїти стихійні лиха: «сили природи», щоб «не робити шкоду людям та худобі» [31].

Слід зазначити, що в системі обрядів будь-якої окремої традиції можна виділити «основний» ритуал. Це календарний обряд, який здійснювали на зламі старого та нового року і який «розігрував» ідею творення світу. А інші ритуали при цьому можна представити як перевтілення основного ритуалу.

Ознаки звичаю, традиції та обряду, які з одного боку відрізняються один від одного, а з іншого – взаємопов'язані, робить їх «традиційними» формами передавання культури з покоління в покоління. Зв'язок обряду і звичаю виявляється впродовж всієї людської історії. Здебільшого обряд виступає як продовження і завершення того чи іншого звичаю чи навіть системи звичаїв. Етнографи під час опису поглядів та способу життя певного етносу здебільшого говорять водночас і про звичай народу, і про його обряди, показуючи тим самим їх тісний нерозривний взаємозв'язок.

Отже, дослідивши матеріал, можна зазначити, що категорії, які пов'язані із святом: звичаї, традиції, обряди, сакральність ворожіння тощо зараз є яскравими елементами українських свят.

Було проаналізовано сутність поняття «традиції», «звичаї» та «обряди», з'ясовано, що це є не тотожні поняття, визначення «традиції» розкривається більш широко, аніж «звичаї» та «обряди». Поняття формуються одне поряд з іншим. Традиція – це наслідувальний від

попередніх поколінь давній звичай, давнє вірування, давні норми поведіння, все те, що в житті нації безперервно повторюється з покоління в покоління. Для кожного народу, нації та соціальної групи важливо слідувати своїм звичаям, які були сформовані протягом багатьох попередніх століть. Звичаї не відокремлюються від життя народу, вони є втіленням світосприйняття та стосунків між людьми. Звичаї – це втілення традицій. Обряд визначається як сукупність установлених звичаєм дій, пов'язаних із побутовими традиціями, є важливим засобом формування норм поведінки серед людей. Звичаї і традиції утверджуються тільки після того, як багаторазово повторюються, утверджуються в суспільній думці. Обряди є важливим засобом формування норм поведінки серед людей. Звичаї і традиції утверджуються тільки після того, як багаторазово повторюються, утверджуються в суспільній думці. Виражаючи певні ідеали, справляючи великий емоційний вплив на людей, вони спрямовані на об'єднання колективу, зміцнення моральних зв'язків між членами суспільства.

Ми, як покоління, яке прагне зберегти зв'язок з минулим, активно використовуємо звичаї, традиції та обряди в святкуваннях.

1.3 Аналіз філософсько-культурологічних досліджень феномену свята

Культура – це можливість отримувати духовну підтримку та можливість передавати сакральність святкування крізь роки.

Дослідниця О. Бойко в своїй роботі «Свято як екзистенційна основа буття людини» розглядає соціально-культурний феномен свята, визначає провідні концептуальні засади даного феномена в культурологічному контексті; робить акцент на тому, що свято – це перш за все екзистенційна основа буття кожної людини.

Вчена переконана, що сьогодні велика кількість людей забуває про ключові функції свята, об'єктивно оцінюючі – уявлення про свято

перетворюється: «...до його декоративно-розважальних, культурно-безплідних форм. При цьому відбувається втрата зв'язків із смислоутворюючими цінностями та деструкція екзистенційної суті свята», а отже, стираються межі між святом та повсякденням, а сакральність святкування перетворюється виключно на розважальну функцію та бажання людей до видовищ [28].

О. Бойко влучно зазначає, що для повноцінного існування людина час від часу повинна «перемикатися» із буденності на вихідні дні, святкове дозвілля і що саме свято є основним способом буття людини. Головною характеристикою свята є незвичність обставин та відсутність чіткого плану, а отже свобода для людини. Дослідниця феномену свята О. Бойко пише, що: «...сутність свята набагато глибша. Воно охоплює широкий діапазон культурних явищ – від архаїчного міфу до постмодернізму. Суспільство і кожна людина потребує свята, хоча незрозумілі причини, корені такої потреби. Цінність, значимість свята не зводиться до культурних, соціальних або психологічних механізмів» [28, с.3].

Авторка порівнює «свято» з невід'ємними частинами нашого життя як сон, любов, праця, смерть тощо. Кожна людина в своєму житті переживає процес свята, як і всі інші життєво необхідні елементи. Зауважує, що важливим елементом феномену свята є міфологічний підтекст, який містить сакральний сенс і який передається нащадкам задля збереження свята. Свято в сучасному розумінні звісно дещо змінюється, але головна ідея зберігається.

Схожу думку, щодо свята як феномену класичної культури висловлює дослідниця Л. Бабушка, пише, що зараз ми усвідомлюємо свято виключно як елемент людської природи, який постає на відмінну до рутини: «... смисл свята полягає у його відношенні до системи смислотворних цінностей. Зародження, розквіт, зміни церемоніалу свята, способів святкування, перетворення його елементів, просування або занепад його щодо інших свят є чутливими показниками змін, пов'язаними з долею систем цінностей,

історією ідей, що знаходять своє безпосереднє вираження у творчості, викликаній святом» [4, с.54].

В свою чергу сучасний дослідник Ф. Мюре пише, щодо видозмінення традиційних свят, представляє іншу точку зору: «...народне свято, прив'язане до певної дати (ярмарки, карнавалу тощо), а також домашнє свято, яке забезпечувало нам телебачення, відтепер розчинилися в глобальному святі, що безперервно й нескінченно змінює поведінку людей і навколишнє середовище. У гіперфестивальному світі свято більше не протиставляється повсякденному життю, не суперечить йому: тепер воно – сама повсякденність, уся повсякденність і ніщо інше, окрім повсякденності. Свято й будні вже не виразні (і вся трудова діяльність людей відтепер буде спрямована на те, щоб невпинно створювати ілюзію відмінності)» [4, с. 55]. Припускаючи, що сучасники дуже насичені емоціями та втрачають захопленість над процесом святкування. Свято стає частиною повсякденності, а отже втрачається сакральний сенс.

Але, на думку О. Бойко, для людини важливо бути приналежним до певної соціальної групи, почуття колективізму, бути залученим та підтримувати святкування. Свято – це як зв'язок із минулим, з пращурами, те що нас об'єднує.

Сучасні умови спонукають нас до процесу глобалізації, ми переймаємо культуру інших народів та запозичуємо святкування, наприклад з'являється свято Хелловін на противагу Велесовій ночі; День святого Валентина на противагу Купайла. Постає проблема, коли зникає своє і з'являється запозичене. Немає чіткої відповіді добре це чи погано, але це шлях людини постмодерну. Важливо пам'ятати, що свято – це спосіб спілкування, вести діалог між поколіннями, тому варто вивчати та притримуватись традицій своєї етногрупи.

«Свято протистоїть розщеплюванню буття на крайні протилежності: життя-смерть, праця-відпочинок, радість-горе. Участь індивіда у святкуванні приносить йому, за Арістотелем, деяке очищення і полегшення,

які пов'язані з задоволенням, і є доказом його стійкого зв'язку з групою, показником засвоєння індивідом культурних цінностей соціуму» [28].

В свою чергу вітчизняна дослідниця О. Поправко в своїй праці «Свято як соціально-культурний феномен: функціональний аналіз» пише, що свято є досить складним та різнобічним феноменом в сфері культури з великою кількістю функцій і пропонує наступну кваліфікацію: «функції свята: 1) урочисте відновлення життя, 2) комунікативна й регулятивна (задоволення потреби в спілкуванні й знятті соціальних обмежень), 3) компенсаторна (зняття напруги, відновлення фізичних і психічних сил), 4) емоційно-психологічна (засіб емоційної розрядки), 5) ідеологічного й морального виховання, 6) цілісна функція, що включає в себе всі попередні» [25].

Отже, свято має схожі здібності з мистецтвом – можливість виникнення катарсисних відчуттів, адже, як зазначала вище, під час святкування людина отримує незвичні відчуття, піднесення та єднання із натовпом. Категорія, яка пов'язана із святом – обряди – стали прообразом до сучасного розуміння свята: музика, танці, створення образів, сакральні тексти тощо. Можливість пережити всі спектри емоцій та відчути щось нове.

«Свято формує у хронотопі культури простір свободи, сприяє формуванню й розвитку здатності людини до трансцендентування, до виходу у світ надутилітарних, вищих, Абсолютних цінностей і смислів. У свою чергу, ця здатність лежить в основі формування й розвитку духовності людини» [25].

Також говорить про святкову культуру, як про складний соціально-культурний феномен, зазначаючи, що він укорінює традиційні цінності й визначає її етнічну приналежність та специфіку.

РОЗДІЛ II. СВЯТО ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНЕ ЯВИЩЕ

2.1. Види та історична специфіка свят в європейській культурі

«Європейська культура» поняття загальне, здебільше називають спільним культурним надбанням всіх європейців. Європейська частина світу дуже насичена різними культурами тому має велику кількість варіацій процесу «святкування».

В європейських країнах поняття «свято» та «святкування» позначається: італійська – «festus», іспанська – «festivo», англійська – «feast», «festivity» (в сучасному варіанті в англійській мові свято замінене терміном відпустка, канікули – «holiday»). У «Словнику античності» під редакцією Й. Ірмшера та Р. Йоне, поняття «свято» походить від латинського «diesfestus», «fesia / feria», що означає день, вільний від роботи» [4, с. 66].

Якщо розглядати свята, які виокремлені в традиційній європейській культурі, то варто розмежовувати: щорічні свята (які поширені серед європейських країн), наприклад, Новий Рік, Різдво, Водохреще, Великдень, Івана Купала (святого Івана) тощо; сімейні свята – дні народження, весілля, хрестини; суспільні свята (до прикладу, храмові свята або дні святих); корпоративні свята (святкують представники окремої професії) [4, с. 110-111].

Багато дослідників феномену свято акцентують свою увагу на тому, що для більшості народів світу святковий час це можливість забути про рутинну й цікаво провести час, європейське населення не є виключенням. У населення європейської частини світу є багато схожих елементів святкування.

Під час вивчення специфіки свят в європейській культурі, можна часто зустріти термін «карнавалізація», перш за все через історичне підґрунтя язичницьких обрядів, українською варіацією є фестивална культура. Специфіка «карнавалізації», як пише дослідниця Л. Бабушка, все ж таки більше поширена територіями західної Європи (Італія, Франція,

Німеччина), для України з домінуючим християнством аналогом є феномен «фестиваль».

Варто зазначити, що західноєвропейські культури і зараз насичені релігійними сюжетами та християнськими культовими служіннями. Наприклад, дослідник Н. Чечель вивчаючи європейську культуру часів Середньовіччя та Відродження, зазначав що : «такі театральні засоби, як симультанна декорація, організована в одне ціле трьома рівнями середньовічного космосу – Землею, Раєм і Пеклом (одразу зауважимо, що саме цією вертикаллю обумовлений трьохрівневий поділ скриньки українського вертепу); мистецтво гранично переконливих і натуралістичних театральних ефектів, побазованих на страхіттях і надприродних явищах; поєднання умовності і грубої натуральності, патетичності і гротескності, активного залучення глядача до фізично наближеної до нього сценічної дії, були вироблені при постановках різдвяного та пасхального циклах літургійної та напівлітургійної драми, а також універсальних і масових містеріальних дійств» [33, с. 136- 137].

Сучасна ж специфіка свят в європейській культурі базується на легкості, невимушеності та густотою використання традицій та обрядів. Наприклад, аналог нашої Масляної – Венеційський карнавал (див. додаток 1) (італ. «carne, vale», що в перекладі «м'ясо прощай»), адже за дванадцять днів опісля святкування настає Великий піст. Традиція, яка з'явилася в період Середньовіччя – це обов'язкова наявність яскравої маски, щоб приховати соціальну нерівність між людьми, щоб в такі сакральні дні всі люди відчували себе рівними. І зараз це дійство охоплює все місто в святковій атмосфері, а більше в ці святкові дні велика кількість туристів прагне побачити все на свої очі [6].

Одним з найбільшим святом для православного світу звичайно є Великдень. Незважаючи на велику кількість схожих елементів, святкування Воскресіння Христа в різних частинах Європи має свої особливості. В Німеччині прийнято прикрашати будинки та вулиці різнокольоровими

гірляндами у вигляді великодніх яєць. А також за переказами великодній заєць ховає в саду розмальовані святкові яйця, а діти їх шукають. «Зелений четвер» напередодні означає, що бажано вживати тільки зелені продукти. Незвичною для нас традицією є кінний хід на честь покровителя тварин – Георгія. На столі мають бути обов'язково живі квіти, шоколадний заєць та смажене м'ясо зі спаржею та картоплею [30].

Греція зазвичай дуже пишно святкує Великдень: Хресна хода вулицями, прикрашенні пелюстками троянд Плащаницею, суботня вечірня служба та святкування з феєрверками, адже акцент саме на радості воскресіння.

Святкуючи Великдень в Італії, обов'язковим елементом також є традиційна хода з центральною фігурою Ісуса Христа, прикрашеною гіллям оливи. Основним елементом є святкова меса, яку проводить на центральній площі у Римі Папа Римський. Також обов'язковий елемент, як і в нашій країні – святкова випічка або кекс. Незвичне дійство – хода з центральною фігурою є всім відомим явищем, але даний спосіб святкування Великодня притаманний саме для Італії [30].

Як зазначає дослідниця О. Поправко: «Свято як багатовимірне внутрішньо суперечливе явище може бути усвідомлене в усій своїй поліфункціональній значущості тільки за допомогою аналізу його специфічної дієвості як символічної форми, вписаної в загальне тіло культури. Відповідно до такого підходу, історично й логічно первинною є культуроформуюча функція свята. Як символічна форма культури, вписана в загальний її текст, свято здійснює конститутивний вплив на культурне буття людини. Ця вихідна і визначальна для нього функція може бути конкретизована та розкрита через виділення низки інших» [25]. Свято дійсно виступає складним об'єктом в своїй функціональній значущості, окрім святкового настрою та незабутніх емоцій, феномен свято несе в собі також переживання та відповідальність перед очікуваннями.

Отже, проаналізувавши лише невелику частину від великої частини європейських свят, можна зазначити, що для різних країн притаманна різна специфіка святкування. Але в цьому і полягає ідентичність кожної окремої етногрупи. Ми можемо мати схожі вірування та думки, але під різним впливом або географічним розташуванням, ми по-різному розуміємо свято як феномен. На сам перед свято демонструє нам культурну складову. Але очікування від свята у людей з різних однакові: передчуття свята, незвичні обставини, незабутні емоції, подарунки близьким та взаємодія з незнайомими людьми.

2.2. Трансформація феномену свята в сучасній культурі

Найбільш демонстративною та важливою складовою сучасної культури є феномен «свято». Саме феномен «свято», без додаткових зусиль, дає розуміння нації або окремій етногрупі про особливості культури та святкування. Не зважаючи на процес глобалізації та «спорідненість» культур, для сучасної людини важливо розуміти приналежність та бути частиною великого цілого. Вивчати, приймати участь в святкуванні чи обрядах та передавати знання про свято – це перш за все дати відповідь на питання «хто я?» та визначити свою приналежність.

Аналізуючи сучасні культурні заходи, можна зазначити, що популярним є використання різних категорій, які пов'язані із святами: обрядів, традицій та звичаїв, але в дещо зміненому вигляді. За допомогою яскравих елементів ми насичуємо святкування традиційними елементами, що в свою чергу несе інформативну та виховну функцію для майбутнього покоління. Феномен свята дещо змінюється, сьогоденній швидкий темп життя акцентує увагу на відпочинку, можливості побачити «новизну» та відчуті незвичність подій, а не на сакральності святкування. Фактично свято ототожнюється з можливістю для людини відпочити. Святкування забезпечує зміну фокусу та відчуті нові емоції.

Безсумнівним фактором залишається те, що поява свята пов'язана з появою *Homo sapiens* (людини розумної), адже так чи інакше, впродовж всього життя, людину супроводжують сумні та веселі, особисті та громадянські етапи існування. Для феномену «свято» це має сакральне значення, незважаючи на певні схожі елементи всіх свят: композиція, ідейна та тематична основи, виражальних засобів та видовищної наявності – кожен тип свята має свою специфіку, властиву тільки йому. Єдиного вигляду свята немає, так як кожне є фіксоване, оригінальне й спрямоване на особливості складного явища.

Одним з найпопулярніших проявом свята в сучасному світі є фестивальна діяльність. Тематичний фестиваль це можливість залучити велику кількість людей навколо спільних інтересів та продемонструвати елементи традицій [7].

Під час створення сучасних інтерпретацій святкування традиційних свят використовуються елементи української обрядовості, як найбільш яскрава складова свята. «Пригадування» елементів святкування минулого та перенесення їх на сучасні проекти є важливою ознакою, що культура «живе» і «дихає», адже елементи обрядів та традицій можуть видозмінюватись та використовуватись у сучасних івентах.

Свято – це день або дні, коли урочисто відзначають видатні події, знаменні дати. День або дні, які викликають почуття приємності, радості, піднесення.

Свято є важливою та необхідною складовою для специфічного вираження існування людини, яка на відміну від інших живих тварин має унікальну здатність – святкувати, включати в своє життя досвід предків, попередніх поколінь та розділяти радість з людьми, які знаходяться поряд.

Свято – це найбільш давній та постійно відтворювальний елемент культури, який не дивлячись на занепади в історії, не може зникнути повністю. Щоб достовірно розуміти поняття «свято» важливо розрізнити його з масовим заходом будь-якого вигляду. Визначення «свято» більш

широке, аніж «масовий захід». Масовий захід передбачає конкретний майданчик для проведення події, а свято зосереджено на розширеній території. Втративши свято, як частину життя, суспільство втратило б найважливіший компонент – людяність (те що відрізняє її від інших живих тварин) та необхідного для свого нормального буття джерела. Адже з давніх-давен свято, як елемент культури, повинне естетично оформлювати та формувати вільний час людини. Досить часто, щоб втекти від буденності та проблем дозвілля, суспільство звертається до днів, які урочисто відзначають видатні події та знаменні дати.

Поряд з іншими дослідниками, угорський науковець К. Керенї писав, що: «святковість – це річ у собі, яку ні з чим більше у світі не сплутаєш» [38, с. 40], маючи на увазі неповторність емоцій, які викликає у нас слово «свято». Проте автор також зауважує, що складно окреслити відмінності понять розмежовуючи поняття «свято» та «святковість», дослідники не приділяють вагому увагу останньому визначенню, яке випадає з поля зору етнологів.

Феномени «свято» та «святковість» є «розривом» у повсякденності, які формують культурний код та систему цінностей кожної нації. Саме свято, як елемент людського буття, функціонує проти буденності та несе ціннісне осмислення, оскільки відповідає за визначну подію. Наприклад, відпочинок від роботи не може означати святковість, адже основним елементом феномену є приєднання цінностей з духовно-ідеологічної сфери буття, тобто із всесвіту ідеалів.

Українська культура є надзвичайно багатою на традиції, обряди та звичаї, вона формувалася протягом багатьох століть і широко популярні зараз.

Вітчизняна дослідниця Тетяна Гаєвська пише, що: «сучасне свято — це нескінченний процес споживання, а сучасна святкова культура має абсолютно інший контекст. У попередні часи, коли культура незалежно від історичної або регіональної складової сакралізувала фундаментальні

цінності, а свято виступало одним із основних засобів сакралізації, традиційне свято «вбудовувалося» у виробничий життєвий і календарний цикл» [8].

Сучасна соціокультурна ситуація характеризується зміною ролі свята в житті людини і суспільства. Теоретики протиставляють сучасну культуру культурам попередніх епох, називаючи останні традиційними, підкреслюючи тим самим, що сучасна культура якось інакше артикульована по відношенню до традиції, а сучасні варіації святкування не несуть смислового навантаження.

Підсилюючи свою думку, Т. Гаєвська додає, що: «...сьогодні ми все частіше помічаємо, що свята стали більш «буденними». У наявності й інша тенденція: у нашій повсякденності все частіше виникають святкові інтонації, які складають основу рекламного дискурсу та нескінченно відтворюються у стінах торгово-розважальних центрів. Безумовно, існування свята в культурі обумовлене найважливішою потребою — попитом в соціальній інтеграції. Потреба у фіксації соціальної цілісності існує на рівні як соціуму в цілому (будь то нація чи сім'я), так і окремого індивіда. Свята в культурі виконують безліч функцій, однією з яких є функція самоідентифікації. Поступовий розпад єдиної святкової культури, що виявляється у природному співіснуванні релігійних і державних свят, старих і нових, своїх і чужих, характерний перш за все для ХХІ ст. і, безумовно, пов'язаний з процесами глобалізації та домінуванням тенденцій мультикультурності» [8].

Дійсно, святкові дні, в сучасному розумінні, для нас є звичним дійством і можливістю змінити фокус уваги. Все частіше дослідники зазначають про зміну фокусів в святкові дні.

За останні 10 – 15 років, в процесі глобалізації, спостерігається тенденція, що наша культура насичується новими святкуваннями та традиціями, таке явище є неминучим й пояснюється бажанням людини пізнавати «нове». Часто свято використовують як маркетинговий привід для

привернення уваги туристів: День закоханих або 8 Березня в Парижі, Новий Рік на Таймс-Сквер в Нью-Йорку та весільна подорож на Мальдіви. Святкування цих та інших свят в особливих місцях є більше як популяризацією, а не обов'язковим елементом.

Отже, на основі традицій та обрядів, які використовуються в святкуваннях, будується самоідентифікація людини і спільнот, в ній акумулюється їхня культурна енергія, яка сприяє подальшому розвитку. Традиції і культурні інновації – дві взаємодіючі тенденції в культурному розвитку, без дотримання, гармонії яких неможлива базисна культурна перспектива. Тільки через розуміння будови традиції, функцій її окремих складових можна підійти до розкриття феномену її регулятивного характеру. А отже, трансформація феномену свята несе соціокультурну актуальність.

Феномен свята трансформується в сучасній культурі. Для сучасної людини свято, як дійство, – це можливість «змінити фокус» та відпочити, втрачається підґрунтя святкування. Все частіше помічається використання традиційних елементів в сучасних святкуваннях. Важливо те, що сьогодні свято не зникає, воно видозмінюється і перероджується, з'являються нові форми для процесу святкування та нові приводи для святкування.

РОЗДІЛ III. ОСОБЛИВОСТІ ДАВНІХ СВЯТКУВАНЬ ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ СВЯТ В УКРАЇНСЬКОМУ СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

3.1 Специфіка проведення різдвяних свят в Україні. Аналіз художнього фільму «Памфір» (2022 р.)

«Зима прийшла і празників привела» - говорить народна приказка [1].

Різдвяні цикл свят, від Святвечора до Водохреща, святкування пов'язані із відродженням нового сонця. Здавна у цьому циклі найбільше обрядів, які були націлені на забезпечення здоров'я, щастя та достатку. Здавна у цей період слов'яни переносились у безперервне святкування – співали ритуальних пісень, якими сповіщали про народження Христа (нового світу) та щедрували – бажали щедрого врожаю, багатого життя та благополуччя господарям дому.

В Україні вечір напередодні Різдва (Коляда, Святий вечір) також називають «багатою кутею». До самого процесу святкування готуються ретельно: за традицією, на розпеченій печі 12 полінами, готують 12 ритуальних страв (різдвяна кутя з товченої пшениці, узвар, вареники, смажена капуста і т.д.). У цьому процесі святкування головна увага на врожай саду, поля та городу. Це начебто звітування новому року за багатий врожай в минулому. За традицією, в цей день вся родина повинна бути разом і не допустити сварок.

Тут варто згадати «Тіні забутих предків» Михайла Коцюбинського, звісно головною темою твору є не святкування Різдва, а репрезентація життя гуцулів, але є один цікавий момент, де автор чітко показує переживання напередодні цього магічного свята – суміш язичництва та християнства. Святкування родиною – це завжди щось сакральне, люди намагалися вигнати з домівок всіх відьом та злих духів, М. Коцюбинський у своїй роботі пише: «Ще годилось закликать на тайну вечерю усі ворожі сили, перед якими берігся через ціле життя...» [15].

Таке досить магічне і дивне святкування, заворожує читача та змушує повірити у щось потойбічне.

Письменник Микола Гоголя також у своєму творі «Ніч перед Різдвом» описує сакральність святкування: для молодих дівчат обов'язкове ворожіння або гадання, для юнаків – колядування (ходіння по дворам у супроводі веселих пісень). Але найголовнішим серед веселих дійств залишалось відвідування церкви.

У творі «Різдво» Богдана-Ігоря Антонича, головний мотив – таїнство святкування різдвяного вечора. В цьому вірші велика кількість образів: золотий горіх – нове, чисте життя; місяць – Батьківщина та сани – ясла, де народився Христос. Автор, через символи, показує важливість дотримуватись традицій святкування різдвяних свят.

Якщо звернутися до образотворчого мистецтва, то варто зазначити про один із перших збережених образів Різдва в українському мистецтві - Різдво Христове, Київський псалтир, кінець XIV ст. (див. додаток 2), майстер в мініатюрній роботі зафіксував основні мотиви сакрального дійства обряду.

У світському живописі другої половини XIX століття та до 20-х рр. XX ст. найпопулярнішим мотивом різдвяних свят залишалося колядування, наприклад зафіксоване Костянтином Трутовським в його роботі «Колядки в Україні», 1864 р. (див. додаток 3). Митець репрезентує традицію проведення святкового вечора з колядками.

Маланка або Щедрий вечір цікавий для нас новорічним колядуванням, ворожінням, ряженням, ігрищем та «водінням кози». В. Скуратівський пише, що святкування свята Маланка не є популярною для всієї території сучасної України, найяскравіше на Гуцульщині та Лівобережжі. В давні часи це свято вважали ще «святком печі», її вичищали, білили та прикрашували, таким чином дякували за її працю: «... цілий рік вона робить службу, а на Василя іде у танок і віддається», а щоб печі «..не

було тяжко танцювати» з неї прибирають все зайве і надають їй святковий вигляд [29, с. 22].

Цікавий обряд «водіння кози», за традицією підлітки віком від 12 до 14 збирались разом, обирали поміж себе хто ж буде святковою «козою» та робили обрядові костюми та маски. В ніч «водили» козу оселями, де були діти, гукаючи на господарів, щедрували, «приговорювали» та просили гроші «Маланці на вінок».

Найбільш очікуване для дівчат дійство вечора – ворожіння. Зважаючи на географічне розташування обряд міг відрізнятись, В. Скуратівський пропонує наступні варіації: «... дівчата виходили на вулицю і дивилися, яка з тварин першою зустрінеться: якщо пес, то суджений буде лихим, а життя собачим, якщо вівця – тихим і сумирним тощо» [29, с. 25]. Або як інший варіант – рахували кількість полін, які занесли в хату, якщо кількість парна, то варто чекати весілля, а потім, закривши очі, обирали поліно й дивлячись якої воно форми можна було уявити яким буде майбутній чоловік: стрункий та заможний (якщо рівний та корі) або навпаки.

Український художній фільм «Памфір» 2022 року режисера Дмитра Сухолиткого-Собчука насичений життєво-важливими темами: проблема батьки-діти, проблеми життя маленького селища та проблема вибору свого життєвого шляху. Привернув увагу, українського й не тільки глядача, зокрема і через демонстрацію досить колоритного свята Меланка.

Хоч свято і не є основною сюжетною лінією кінострічки, але ми бачимо акцент на тому на скільки важливе свято для сім'ї: син вмовляє батька залишитись вдома та святкувати разом, адже молоде покоління розуміє наскільки важливо в сакральні дні бути разом. Режисер стрічки «Памфір» зробив фільм насиченим традиційними елементами та образами, наприклад, кадр, коли діти, готуючись до свята, в сараї виробляють обрядові маски ведмедя, цигана тощо. Режисер Дмитро Сухолиткий-Собчук називав свято Маланки можливістю культурної самоідентифікації, яка поєднує в собі елементи різних культур.

Євгеній Морі в своїй аналітичній статті «Ви чули, як Памфір ричить? Що сподобалось у дебютному фільмі Дмитра Сухолиткого-Собчука», пише: «Події фільму охоплюють період, коли мешканці села готуються до святкування... Як і більшість елементів фільму, Маланка одразу відіграє декілька важливих ролей. Костюми та загальна атмосфера передають цей химерний стан невизначеності, в якому перебуває головний герой. А саме святкування стає кульмінаційною частиною фільму, коли кримінальна та сімейна драма об'єднуються в історію однієї людини, яка опинилася на межі двох світів. І десь у цей момент стрічка перетворюється (зокрема через потужну операторську роботу) на картину, яка увібрала в себе й місцевий колорит, й символізм, й трагедію кількох, тісно переплетених між собою, поколінь» [21].

Саме завдяки гарній режисерській роботі традиційні елементи виглядають досить органічно і цікаво в стрічці.

Окремо варто зазначити про традиційні форми костюмів: образ цигана, ведмедів, «діда», «баби» тощо. Художниця з костюмів стрічки «Памфір» Марія Квітка створила неймовірно колоритні та цікаві образи для героїв фільму.

(див. додаток 4)

Підсумовуючі, можна зазначити, що специфіка проведення різдвяних свят в Україні надзвичайно різноманітна. Здавна цей цикл найбільш яскравий на обряди, які націлені на забезпечення та бажанні іншим здоров'я, щастя та достатку. Зима – період, коли сільське населення не зайняте роботою на землі, а отже має час на святкування. Святкування саме різдвяних свят насичене співами ритуальних пісень, якими сповіщали про народження Христа (нового світу) та щедрували – бажали щедрого врожаю, багатого життя та благополуччя господарям дому.

Обрана мною кінострічка, є прикладом використання традиційних елементів різдвяних свят, а саме процес святкування Меланки. В художньому фільмі «Памфір» 2022 року яскраво демонструється процес

автентичного проведення свята Меланка напередодні «старого» Нового року, а саме новорічний обряд. Використані традиційні образи тварин і фольклорних персонажів: ведмедів, цигана, «баби», «діда» та інших. Варто зазначити, що даний фільм демонструє свято, яке забувається і є непопулярним для святкування в Україні, тому кінострічка – це можливість нагадати людям про наші автентичні традиції та обряди.

3.2 Культурні особливості організації зелених свят. Фестиваль «KUPALA»

На літній календарний цикл припадає найменше свят. Адже в народі говорять: «Хто влітку ледарює, той взимку бідує». А святкування, як відомо, зумовлено насамперед господарськими потребами, коли є надлишок вільного часу, але і це не заважало нашим пращурам знаходити час на веселощі та святкування.

Літній обрядовий цикл починається від Русалій (тиждень після Трійці, коли «по землі ходять русалки») і Трійці (зелених свят) й до свят, які вшановують новий зібраний врожай – Спаса та Маковея [1].

Обрядовість літніх святкувань поєднує в собі два різні мотиви:

- поклоніння стихіям природи, які є важливими для землеробів (воді, сонцю та рослинності);
- поєднання жіночого та чоловічого начал – підготовка до пори весілля та продовження роду [1].

Дослідники визначають обряд Купала як одне з найбільших літніх свят серед багатьох європейських народів. Сьогоднішній «вигляд» купальських обрядів – це те, що відновили та впровадили за радянських часів під час антирелігійної боротьби. Не дивлячись на те, що магічний сенс дійства втрачається, і до сьогодні збереглися основні язичницькі елементи святкування, такі як: стрибання через багаття та водіння хороводів довкола,

плетіння вінків, спалювання деревця та опудала, купання у воді та ритуальна вечеря.

Особливу увагу на святкування магічного свята Івана Купала звертає письменник М. Гоголь, у своїй повісті «Вечір проти Івана Купала» в якій пише про основні елементи святкування загадкового свята:

«Біля річки ходили дівчата — карі оченята,
Личка, мов яблука, брови чорненькі —
Дівчата ой які гарненькі.
Вони в зеленім лузі квіточки збирали,
Квіточки збирали, на хвилю, на воду кидали.
А віночки із ружі червоної,
Ромашки, зілля зелененького,
Волошки синьоокої, червоного маку» [9].

Трійця так належить до найвеличніших свят в році, за своїм символічним значенням. Це свято, як своєрідний гімн природі, адже саме влітку природа досягає свого апогею, весь навколишній світ сяє енергією, «живосильне» все довкола. Існувало й існує і зараз обряд прикрашати свої оселі цілющими рослинами, зіллям та лопухами, саме це в своїй гравюрі «Напередодні Трійці» зображує Ю. Шюблера з картини І. Їжакевича. 1888 р. (див. додаток 5). Такий обряд перед святкуванням символ подяки природі.

У створенні сучасних соціокультурних заходів застосовують багато елементів українських традицій. Адже обрядовість найбільш яскраво демонструє традиції та звичаї минулого. Використання купальської обрядовості часто зустрічається в сучасній культурі і, зокрема, у соціокультурній діяльності. Є актуальним «пригадування» традицій та звичаїв минулого та перенесення їх на сучасні проекти, але не обов'язково в початковому їх вигляді: елементи часто трансформують та використовують у масових заходах. Українська культура є багатою на традиції та звичаї, вона формувалася протягом багатьох століть. Зокрема,

купальська обрядовість бере свій початок ще від дохристиянських вірувань, які і до сьогодні залишаються актуальними і зберегли свою популярність.

Можна виділити фестиваль «KUPALA» (5-7 липня 2019 рік), створений компанією «Ulichnaya eda». Місце проведення – Арт-завод Платформа, м. Київ.

Фестиваль «KUPALA» відбувався протягом трьох днів – з 5 по 7 липня в 2019 році. Захід «KUPALA» відбувався на популярній локації м. Київ – Арт-заводі Платформа, під відкритим небом була розміщена велика кількість локацій, пов'язаних з купальською обрядовістю. Організатори зробили традиційне вогнище, через яке наприкінці заходу стрибали всі охочі гості, також учасники водили хороводи. На заході були локації із різноманітними майстер-класами: плетення традиційних вінків та символічних букетів. Локація танців у воді символізувала обряд очищення. Організатори запросили справжню (як вони зазначали в програмі заходу) ворожку для пророцтв. Традиційну святкову атмосферу доповнювали магічні танці та акустична музика народних інструментів: бандури, сопілки та бубнів. Всі локації було оснащено великою кількістю освітлення, адже івент відбувався в нічний період доби і до самого світанку – за традицією до першого променя сонячного світла.

«Стрибати через багаття, взявшись за руки, плести вінки і шукати квітку папороті» – такий рекламний меседж був розміщений організаторами на друкованих і електронних рекламних матеріалах, на офіційному сайті організатора Ulichnaya Eda та в соціальних мережах (Instagram, YouTube). Цим гаслом команда івенту закликала відвідувачів на святкування свята Івана Купала– «KUPALA» [23] .

Організатори розробили декор для локації з тематикою фантастичного лісу. Парк поблизу Арт-заводу прикрасили великою кількістю яскравих свічок – вогнями, що символізують відлякування нечистої сили в купальських традиціях.

Також було змонтовано дві сцени. Головна сцена – для танців до світанку, як за традицією, під музику сучасних українських артистів: INGRET, КНАУАТ тощо. За задумом організаторів, вони поєднали сучасну електронну музику з етномотивами та давніми українськими традиціями. Та акустична сцена, яка була змонтована для «спокійного відпочинку під зірковим небом» під акустичну музику: KarDi, Romchay, Cry Neba, Валі Левченко та інші [23].

За програмою заходу, фестиваль «КУПАЛА» пропонував традиційні купальські гуляння такі як:

- пошуки цвіту папороті,
- танці у воді,
- плетіння вінків з 18:00,
- пророцтва від справжньої ворожки з 19:00,
- купальське вогнище з 23:00,
- хоровод з 23:30 (див. додаток 6)

Також, для повного занурення в атмосферу містичного свята, організатори пропонували перевтілитися в етно-лук разом з партнером фестивалю – «Market 3.1.» (маркет речей і подарунків).

Метою організаторів було зробити традицію трендом, поєднати вже давно відомі обряди та їх сучасне «прочитання»: стрибання через вогонь під електронну музику з етно мотивами; не купання у водоймі після пускання вінків, а танці під українських ді-джеїв у воді; пророцтва від справжньої гадалки на ім'я судженої або судженого; танцювальний перформанс біля багаття; неймовірна кількість фотозон – все, щоб поринути у атмосферу свята Івана Купала [23].

Отже, зелені свята – це святкування розквіту. Свято Івана Купала – час літнього сонцестояння. Значна увага зелених свят, й купальських обрядів зокрема, була спрямована на захист членів сім'ї, житла, худоби від злих дій відьом і чарівників, що за народними віруваннями, ставали особливо активними й небезпечними в день купальського свята. Ці обряди

походять від уявлень про незвичайну активізацію в період літнього сонцестояння сил зла. За народними віруваннями вогонь і рослинність у ніч на Купала набували особливих захисних і лікувальних якостей для людини. Купальські трави нерідко використовувались як апотропеїчний засіб від впливу ворожих людині сил, тобто виконували захисну магичну функцію. Купальські вірування та обряди виражаючи безсилля людини перед природними стихіями і соціальними обставинами, разом з тим несли в собі великий потенціал почуттів і думок, народжених у процесі господарської діяльності. Купальські народні вірування нерозривно взаємопов'язані з його обрядовими діями. Обряди ворожильного типу акцентувались на віруванні магичних властивостей рослинності.

Саме завдяки сучасним соціокультурним проектам сьогодні ми можемо пізнавати традиції та звичаї наших предків. Зокрема учасники івентів, присвячених святу Івану Купала, отримують особливі емоції через проходження обрядів, як, наприклад, стрибання через вогнище; збирання трав, плетення вінків та відпускання їх на воду; обливання водою як символ очищення. Важливо не забувати про ці традиції, адже це культурний спадок України, і також цінна можливість взяти участь і відчувати атмосферу свят, які справляли наші предки сотні років тому. На сучасному етапі соціокультурна діяльність стає все більш популярною та затребуваною в Україні. З кожним роком актуалізується і розширюється тематична спрямованість соціокультурних проектів.

3.3 Культура ярмарок. Львівський різдвяний ярмарок.

Ярмарки з'явилися на територію України ще за часів Середньовіччя й одразу набули велику популярність серед місцевих жителів. Для наших предків ярмарки були невід'ємною складовою дозволя, адже суть таких дійств не тільки в тому, щоб заробити кошти й отримати товар, але взаємодія з іншими людьми. Здебільше науковці пропонують наступне визначення: ярмарок – це тимчасовий захід періодичного характеру, який відбувається з метою демонстрації та обміну або продажу продукції.

Завдяки географічному розташуванню, сучасні українські землі розташовувались та перетині торгівельних шляхів, що і привертало увагу купців з різних країн. «Слово «ярмарок» бере свій початок з німецької: «яр» у ній означає «рік», а «марко» - «ринок» та «продаж». Трохи змінившись, це слово потрапило до польської: «ярмарк», а звідти вже в українську: «ярмарок». Аналогічна схожість із словом «базар». В іранській мові воно означає «критий ринок». У персів його запозичили татари, з татарської воно перейшло в давньоруську, а звідти - до української. Це слово й досі вживається із тим самим значенням, що й колись» [35].

Яскравим прикладом сучасних інтерпретацій ярмарок є різдвяні ярмарки в різних країнах світу. В Європі святкування різдвяних свят зазвичай починається саме із ярмарок, які привертають увагу та наповнюють міста святковим настроєм. Така традиція існує ще з XIII – XV ст. в країнах Європи: Франції, Чехії, Німеччини тощо.

Здебільше тематичні ярмарки відбуваються на центральних площах міста, біля центрального різдвяного дерева або ялинки, де зручно зібрати велику кількість людей. В такі дні місто живе святковою атмосферою та перетворюється на «театр без стін», а всі його мешканці та гості – на акторів та глядачів. Це можливість пережити незвичну атмосферу. Окрім ярмаркових дійств, для створення повної картинки використовується тематична музика, гірлянди, розваги тощо. Вже давно різдвяні ярмарки для

країн Європи це не лише про торгівлю, це про створення святкової атмосфери та можливістю привернути увагу туристів до міста. З точки зору популяризації міста, це гарна можливість [26].

Львівський різдвяний ярмарок.

Львівський різдвяний ярмарок – це щорічний захід, який відбувається з 2009 року і став першим різдвяним ярмарком таких масштабів в Україні. Організатором даного масового дійства є компанія «Львівські ярмарки». Характерним для львівських різдвяних ярмарок є дерев'яні будиночки, тематично прикрашені ліхтариками, в яких продають вироби ручної роботи: ялинкові прикраси, солодощі, кераміку, сувеніри, традиційні страви, напої тощо (див додаток 4).

Під час відкриття в 2009 році мер Львову – Андрій Садовий охарактеризував ярмарки так: «Кожне місто щасливе настільки, наскільки часто усміхаються його мешканці. Ми всі чекаємо народження Ісуса як одне з найсвітліших і найдушевніших свят. Зараз Львів відновлює давні різдвяні традиції. Ми поступово впроваджуємо такі добрі правила, які були ще на початку ХХ століття. Цей ярмарок покликаний стати традиційним місцем зустрічі львів'ян напередодні Різдва» [18].

Сьогодні циклічні ярмарки, в тому числі і Львівський різдвяний ярмарок, є ефективним маркетинговим інструментом для популяризації міста та залучення туристів. Ярмарок як варіація святкування має всі необхідні елементи: демонстрація традицій та обрядів, святкова атмосфера та велика кількість захоплених людей, що і створює позитивний імідж міста.

Досліджуючи ярмарок, як один із видів дозвілля, який є актуальним на території сучасної України ще з часів Середньовіччя, можна зазначити, що є популярним і зараз. Ярмарок – гарний маркетинговий елемент для приваблення уваги до міста, в якому відбувається івент.

В сучасному розумінні, ярмарок частіше використовується лише як один із елементів святкування, який завжди приваблює увагу відвідувачів.

Характерним саме для українських ярмарок є проведення змагань між гостями заходу, наприклад, хто з'їсть більше вареників або вип'є узвару.

Здійснений аналіз доводить, що ще з давніх часів ярмарок є можливістю об'єднати людей в конкретному місці. Зараз це дійство дещо трансформувалось і використовується як один з елементів святкового дійства. На прикладі щорічної Львівської різдвяної ярмарки, яка, окрім святкової атмосфери та демонстрації традицій та обрядів, є ефективним маркетинговим інструментом для популяризації міста та залучення туристів.

Ярмарок, як варіація святкування, має всі необхідні елементи: демонстрація традицій та обрядів, святкова атмосфера та велика кількість захоплених людей, що і створює позитивний імідж міста. Різдвяний ярмарок у Львові, як можливість створити святкову атмосферу міста.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження було зроблено наступні висновки:

1. Проаналізовано сутність поняття «свято» й визначено, що існує низка трактувань, але узагальнена характеристика має два підходи до визначення феномену «свято»: свято – тимчасовий відрізок, який виділяє, маркує найбільш важливі події в житті держави, народу або соціальної групи; з іншого боку – свято розглядається як сакральна (містична) позиція особливого часу, протягом якого виокремлюються межі між світом живих і світом мертвих, між часом історичним та часом міфічним.

Можна сказати, що свято є екзистенційним феноменом, який тісно пов'язаний із пошуком сенсу буття із сакральним сенсом. Ціннісні характеристики людини в складній сфері культури стають механізмом встановлення свята і ознакою його «святковості». Причиною розквіту, згасання, зникнення або появою нових свят стають зміни відношення в суспільстві до цінностей, які закладені у святі.

В сучасному розумінні свято: «Свято – це нескінченний процес споживання, а сучасна святкова культура має абсолютно інший контекст. У попередні часи, коли культура незалежно від історичної або регіональної складової сакралізувала фундаментальні цінності, а свято виступало із основних засобів сакралізації, традиційне свято «вбудувалося» у виробничий життєвий і календарний цикл» – писала дослідниця Т. Гаєвська.

2. Було також з'ясовано, що історичні підстави свята, як унікального феномена культури, сягають найдавніших епох. Свято має різноманітні соціальні функції, найважливіші – формування світогляду, спільності, естетичних переваг та моральних орієнтирів. Свято – це одна з найважливіших та найпоширеніших форм трансляції, зберігання та передачі соціально значущого досвіду. Свято, будучи «формою естетичної та художньої діяльності, включеної безпосередньо в тканину соціокультурної реальності» відбиває картину світу та модель соціуму, в якому він існує.

3. З'ясовано, що безсумнівним фактор залишається те, що поява свята пов'язана з появою *Homo sapiens* (людини розумної), адже так чи інакше, впродовж всього життя, людину супроводжують сумні та веселі, особисті та громадянські етапи існування. Для феномену «свято» це має сакральне значення, незважаючи на певні схожі елементи всіх свят: композиція, ідейна та тематична основи, виражальних засобів та видовищної наявності – кожен тип свята має свою специфіку, властиву тільки йому. Отже, єдиного вигляду свята немає, так як кожне є фіксоване, оригінальне й спрямоване на особливості складного явища.

Під час традиційного святкування людина завдячує за досконалість життя (попри недосконалу природу) та радіє благам реального світу, в якому вона знаходиться. Сакральність святкування – це відчуття піднесеності, веселощів, танців, пісень, розваг та споживання традиційних улюблених страв та простої їжі, як колись смакували, наділяючи глибинним сенсом, наші пращури.

4. Висвітлено особливості святкування Різдвяних свят з історичної ретроспективи, висвітлених в літературних творах: «Тіні забутих предків» М. Коцюбинського, «Ніч перед Різдвом» М. Гоголя, «Різдво» Б.-І. Антонича та в прикладах образотворчого мистецтва: Різдво Христове, Київський псалтир, кінець XIV ст. та в роботі К. Трутовського «Колядки в Україні», 1864 р.

Проаналізовано особливості Зелених свят в повісті М. Гоголь «Вечір проти Івана Купала» та в прикладі образотворчого мистецтва «Напередодні Трійці» Ю. Шюблера 1888 р. . З'ясовано, що людині важливо мати зв'язок, за допомогою збереження традиційних святкувань, із своїми пращурами. А найкращий спосіб зберегти деталі свята – це зафіксувати їх на папері або на полотні для майбутніх поколінь.

5. Досліджено та проаналізовано використання традиційних елементів святкування у сучасній культурі на прикладах таких проектів, як кінострічка «Памфір», зображення обряду Маланка та яскравих традиційних вбрань.

Фестиваль «КУПАЛА, присвячених святу Івану Купала, яскраво демонструючи обряди, як, наприклад, стрибання через вогнище; збирання трав, плетення вінків та відпускання їх на воду; обливання водою як символ очищення. Важливо не забувати про ці традиції, адже це спадок української культури, і також цінна можливість взяти участь і відчутти атмосферу свят, які справляли наші предки сотні років тому.

Здійснений аналіз специфіки щорічної Львівської різдвяної ярмарки, яка є ефективним маркетинговим інструментом для популяризації міста та залучення туристів. Ярмарок як варіація святкування має всі необхідні елементи: демонстрація традицій та обрядів, святкова атмосфера та велика кількість захоплених людей, що і створює позитивний імідж міста.

На сучасному етапі стає все більш популярним та затребуваним використання традицій та обрядів в Україні, як можливість тримати зв'язок між поколіннями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Автентична Україна. Звичаї, обряди, святкування [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://authenticukraine.com.ua/manners-ordinances-celebrations>

2. Андрущенко Т. І. Українська культурна традиція та її роль у формуванні світоглядних орієнтацій сучасної молоді (соціально-філософський аналіз): автореф. дис. канд. філос. наук: Дніпропетровський державний ун-т. Дніпропетровськ: 1998. 17 с.

3. Бабушка Л. Д. Феноменологія свята: культурологічний аналіз // Вісник національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. Київ : Міленіум, 2017. №1. С. 18-23.

4. Бабушка Л. Д. Фестивація та свято: культуротворчі моделі динамічності та константності буття // Київське музикознавство. Культурологія та мистецтвознавство: збірка статей Київського інституту музики ім. Р. М. Глієра. Київ : КІМ ім. Р. М. Глієра 2017. Вип. 55.

5. Бауман З. У пошуках центру, що тримає // Глобальні модерності / за ред. М. Фезерстоуна, С. Леша, Р. Робертсона / пер. з англ. Т. Цимбала. Київ : Ніка-Центр, 2013.

6. Венеційський карнавал [Електронний ресурс]/ — Режим доступу: <https://www.cultura.kh.ua/uk/euro-traditional/6227-venetsijskij-karnaval>

7. Виткалов С. В. Фестивальний рух як культурний феномен сучасності: аналіз регіонального вектора. Культура України. 2016. Випуск 52 [Електронний ресурс] — Режим доступу: https://ic.ac.kharkov.ua/nauk_rob/nauk_vid/rio_old_2017/ku/kultura52/22.pdf

8. Гаєвська Т. Сучасні свята — механізми та умови укорінення нових-старих свят: комерціалізація свята [Електронний ресурс]/ — Режим доступу: <https://www.culturology.academy/suchasni-svyata-mehanizmi-ta-umovi-ukorinennya-novih-starih-svyat-kommercializaciya-svyata.html>

9. Гоголь М. Вечір проти Йвана Купайла: Переклад: Дмитро Ревуцький. // Микола Гоголь. Твори. Том 1. Переклад: Дмитро Ревуцький та ін. Харків: Книгоспілка, 1929
10. Дозвілля // Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Бусел. 5 вид. Київ : Ірпінь, Перун, 2005. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://slovopedia.org.ua/93/53409/982188.html>
11. Етнічність : енциклопедичний довідник / В. Б. Єв-тух ; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова, Центр етноглобалістики. – К. : Фенікс, 2012. – 396 с.
12. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник. — К.: Довіра, 2006. — С. 409.
13. Історія виникнення обрядів [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/10617/>
14. Календар незвичайних свят [Електронний ресурс] — Режим доступу <https://www.dilovamova.com/index.php?page=142&calendar=fun-holidays>
15. Коцюбинський М.М. Тіні збутих предків [Електронний ресурс]/ — Режим доступу: http://ukrlit.org/kotsiubynskiy_mykhailo_mykhailovych/tini_zabutykh_predkiv/12
16. Кочубей Н. В. Соціокультурна діяльність: навчальний посібник / Н. В. Кочубей. — Суми: Університетська книга, 2017. — 122 с.
17. Кучін Я.Г. Житомирський державний університет імені Івана Франка. Трудові традиції та ментальні особливості українського народу у філософському контексті, 2009 [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://eprints.zu.edu.ua/6152/1/kuchin_zdtu.pdf
18. Львівський різдвяний ярмарок [Електронний ресурс]/ — Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D1%8C%D0%B2%D1%96%D0%B2>

[%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%80%D1%96%D0%B7%D0%B4%D0%B2%D1%8F%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%8F%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%BA](#)

19. Лютий Т. Ніцше. Самоперевершення. Київ : Темпора, 2016. 978 с.
20. Мараєва У. М. Феномен народної обрядовості як складова етнічної культури українців у теорії модернізації [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/268616771.pdf>
21. Морі Євгеній. Ви чули, як Памфір ричить? Що сподобалось у дебютному фільмі Дмитра Сухолиткого-Собчука [Електронний ресурс]/ — Режим доступу: <https://suspilne.media/431616-vi-culi-ak-pamfir-ricit-so-spodobalos-u-debutnomu-filmi-dmitra-suholitkogo-sobcuka/>
22. Онацький Є. ред. Українська мала енциклопедія: 16 кн. : у 8 т. — Накладом Адміністрації УАПЦ в Аргентині. — Буенос-Айрес, 1966. — Т. 8, кн. XV : Літери Ст — Уц. — С. 1922-1924. — 1000 екз.
23. Офіційний сайт організаторів фестивалю «KUPALA» [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://ulichnayaeda.com.ua/kupala/>
24. Перлини української народної пісні. – Київ: Музична Україна, 1991. – С. 383.
25. Поправко О. Свято як соціально-культурний феномен: функціональний аналіз. Гілея: науковий вісник, 2 (142). с. 121-125. ISSN 2076-1554
26. Різдвяні ярмарки в Європі [Електронний ресурс]/ — Режим доступу: <https://www.cultura.kh.ua/uk/euro-traditional/6137-rizdvjani-jarmarki-v-evropi>
27. Свято // Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. — 5-те вид. — К. ; Ірпінь : Перун, 2005. — ISBN 966-569-013-2.

28. Свято як екзистенційна основа буття людини / О. Бойко // Світогляд - Філософія - Релігія: Зб. наук. пр. — Суми: ДВНЗ УАБС НБУ, 2012. — Вип. 2. — С. 132-140. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.
29. Скуратівський В. Дідух : свята укр. народу; іл. та худож. оформ. О. Ковалю, Н. Коваль. — Київ: Освіта, 1995. — 271 с.
30. Традиції святкування Великодня у різних країнах Європи [Електронний ресурс]/ — Режим доступу: <https://www.cultura.kh.ua/uk/euro-traditional/5837-traditsiyi-svjatkuvannja-velikodnja-u-riznih-krayinah-evropi>
31. Традиції та звичаї— скарб українського народу [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://s2pu.com/index.php/en/culture/ukrainian-weddings/11-culture/29-2019-03-02-16-40-25>
32. Традиції українського народу [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/6598/1/22.pdf>
33. Чечель Н. П. Повертаючи стиль : філософсько-антропологічний дискурс української видовищної і драматичної культури від початків до XVIII ст. Київ: Видавець Парапан, 2004. 240 с.
34. Шевченко Т. Зібрання творів: У 6 т. — К., 2003. — Т. 1: Поезія 1837-1847.
35. Ярмарок [Електронний ресурс]/ — Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%AF%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%BA>
36. Heidegger M. On Time and Being. Translated by Joan Stambaugh. Chicago: University of Chicago Press, 2002. ISBN 0-226-32375-7.
37. Hryń-Kuśmierk R., Rok polski. Zwyczaje i obrzędy, w: Encyklopedia tradycji polskich, Podsiadlik-Raniowski i Spółka, Poznań 1998, s. 8-96.
38. Kerényi Károly. Dionysos: Urbild des unzerstorbaren Lebens. Published. 1976
39. Leibniz G. W. Fragmente zur Logik, B., 1960

40. Lucien Lévy-Bruhl. Le surnaturel et la nature dans la mentalité primitive [archive] (1931), lire en ligne sur Gallica

ДОДАТКИ
ДОДАТОК 1

Святкування Венеційського карнавалу

Святкування свята Масляної

ДОДАТОК 2

Різдво Христове, Київський псалтир, кінець XIV ст.

ДОДАТОК 3

Костянтин Трутовський, «Колядки в Україні», 1864 р.

ДОДАТОК 4

Фільм «Памфір» (англомовна афіша)

Фільм «Памфір» (фото із знімального майданчику)

Фото: Facebook/Pamfir

Фільм «Памфір» (стоп-кадр)

Фільм «Памфір» (стоп-кадр)

Фільм «Памфір» (стоп-кадр)

Фото з особистого архіву.

Виставка «Памфірова Маланка. Танець смерті та життя» Київ,
Український дім. (27 січня – 19 лютого 2023 р.)

ДОДАТОК 5

Напередодні Трійці. Гравюра Ю.Шюблера з картини І.Їжакевича.

1888 р.

ДОДАТОК 6

Фестиваль «KUPALA» (афіша)

Фестиваль «KUPALA» (фото з фестивалю)

Фестиваль «KUPÀLA» (фото з фестивалю)

Фестиваль «KUPÀLA» (фото з фестивалю)

ДОДАТОК 7

Львівський різдвяний ярмарок на проспекті Свободи (2021 рік)

Львівський різдвяний ярмарок на площі Ринок (2018 рік)